

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਕ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ – ਇਕ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਐਸੀ ਸ਼ਕਸ਼ੀਅਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਕੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ। ੨੦੦੪ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸੰਤ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ (ਪ੍ਰਦੇਸੀ) ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਾਅ (Vacuum) ਜਿਹਾ ਸੀ, ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗਲ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਘਾਟਾ ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣੀਦਾ ਸੀ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਪਰ ੨੦੦੬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਮਕਸਦ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡੇ ਸੁਭਾਗ ਦਾ ਅਵਸਰ ਸੀ, ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੇਹਰ ਦਾ ਹਥ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕੋਈ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਕਮਰਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵੀ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਮਰਾ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਵੀ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕਾਰਜ ਇਕ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਵਾਂਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਾਕ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਾਠ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਲਈ ਇਕ ਮਿਕਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ editing ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਅਜਕਲ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਣਤਾਈ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਲੈਅ ਅਤੇ ਰਫਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਸਤਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਕ ਹੋਇਆ।

ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾ ਕੇ ਕੁਛ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਬਾਰ ਉਹ ਕਾਰਜ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੂਝਵਾਨਤਾ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਔਕੜ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਇਕ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕੁਛ ਪਾਠ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਨੇ ਪਏ ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਾਡੀ ਇਕ ਟੀਮ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਪਰ editing ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਜਾਣ ਗਏ।

ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੇ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੋਂ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆ ਦਾ ਪਾਠ, ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੁਛ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ।

Master Darshan Singh Ji and Kirpal Singh Chana recording the Sri Aad Granth Sahib Ji

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸੁਵੇਰੇ ਸੁਵੱਖਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੁਵੇਰੇ ਦਾ ਬਰੈਕਫਾਸਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸੀ ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤੁੰਸ਼ਟ ਸਨ। ਆਰਾਮ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹ ਸੈਰ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਜਣ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਆਕੇ ਥੋੜਾ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੋਪਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦੋਪਹਿਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਲਈ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਕੁ ਮਿੰਟ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਗਲੇ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬਾਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ digital recorder ਤੇ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੈਂਚੀ ਤੋਂ ਉਹ ਪਾਠ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਠ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੋਬਾਰਾ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਤੁਕ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੋਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ editing ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੈਅ ਅਤੇ ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਤਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੁਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਥੋੜੀ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ੫-੧੦ ਮਿੰਟ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਗਲਾ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਸੀ।

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡਾ ਸੰਪਰਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਅਨਮੁਲੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚਲਾਈ ਰਖਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਿਕਤ ਨਹੀਂ ਆਈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਵਧ ਘਾਟ (ਜਿਵੇਂ ਉਗ੍ਰਦੰਤੀ ਤੇ ਅਸਫੋਟਕ ਛੰਦ) ਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਬੀੜ, ਜੋ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇ, ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ੪ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮੋਹਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਐਡੀਟਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਕਾਪੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਣ। ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜੇ ਕਮੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੁਬਾਰਾ ੨੦੦੭ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਲੰਡਨ ਆਏ ਤੇ ਅਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮਹਾਰਤੀ (professional) ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਪਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਏਡੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ echo effects ਪਾ ਕੇ ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ MP3 CDs ਬਣਵਾ ਕੇ, ਸੋਹਣੇ ਕਵਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ।

੨੦੦੮ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਨਿਤਨੇਮ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੈਟ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਰਜ ਕੇ ਸਲਾਹਣਾ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ, ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਿ “ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗਲਤ ਪਾਠ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ

ਜਾਵੇਗਾ” ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ, ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਸੀ, ਇਕ ਲਖਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਜਾਂ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਦਿਕਤ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸੀਸ ਰਖਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹੀ ਗਲ ਮੈਨੂੰ ਕਹੀ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ, ਹਲੀਮੀ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਆਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਾਰਿਆ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਬਾਦ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਲਈ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਅਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਿਆ ਤੇ ਜਰੂਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇੰਨੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਅਲਪਗ ਜੀਅ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨ ਗਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ, ਸ਼ੰਕਾ, ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਵਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ

ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ।

ਉਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਅਗਰ ਝਲਕ ਦੇਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁਮਕਾਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਰੂਰ ਸੁਣੋ ਜਾਂ ਦੇਖੋ। ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ YouTube ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀਆਂ video ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਸਰਧਾਂਲਜੀ ਇਹ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਜਰੂਰ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ YouTube ਉੱਤੇ Namdhari Music ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੋ ਜੀ।

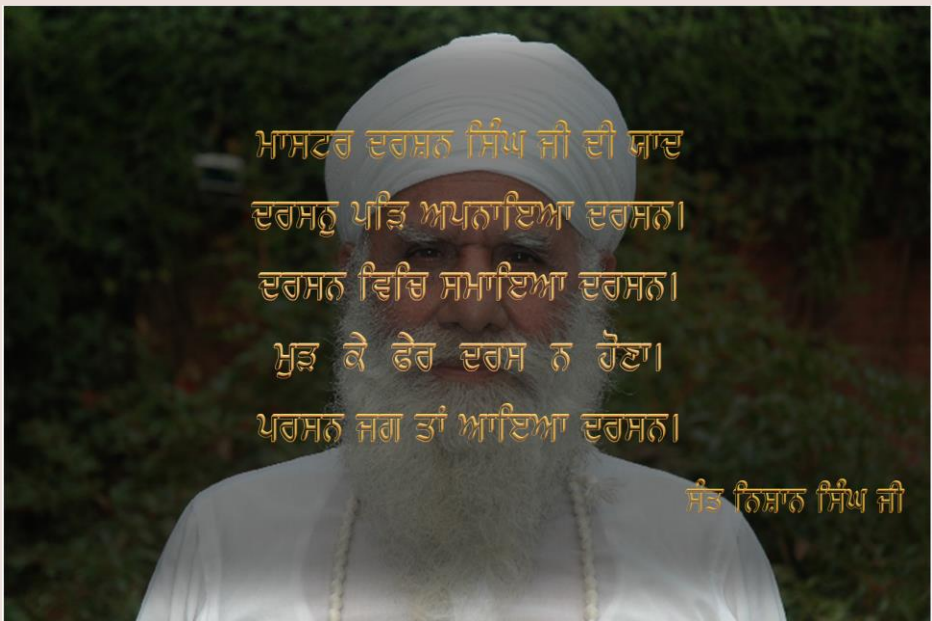
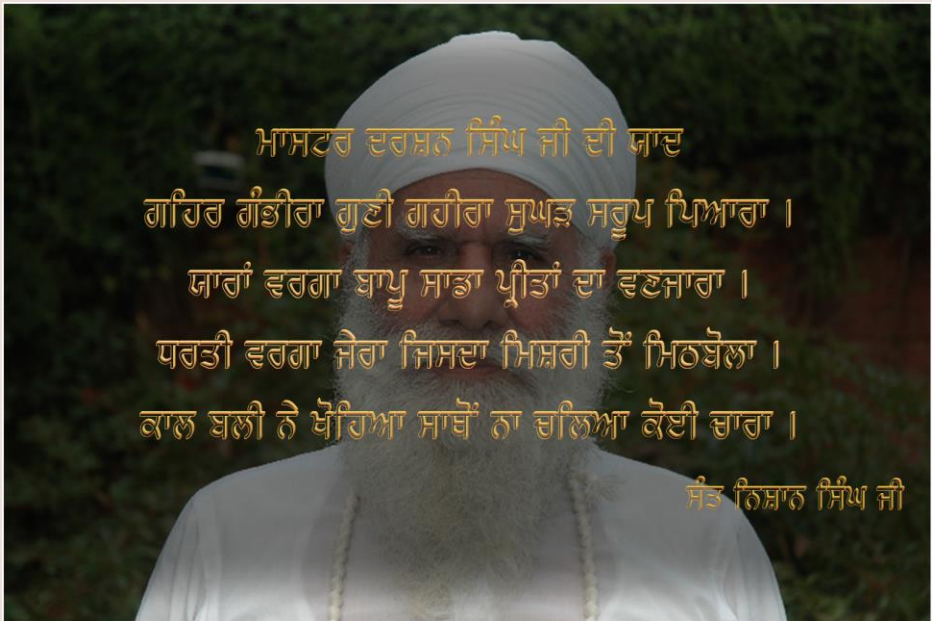
ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਨ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਏ, ਆਪਣਾ ਨਿਘਾ ਸੁਭਾ, ਸਾਧੂਆਂ ਵਰਗੀ ਬਿਰਤੀ, ਅਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਛਾਪ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਛੱਡ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਿਣੀ ਰਹੁੰਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਪਉਣ ਯੋਗ ਲਾਇਕ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਬਲ ਬੁਧੀ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵੀ ਨਾਮ ਜੁੜ ਗਿਆ।

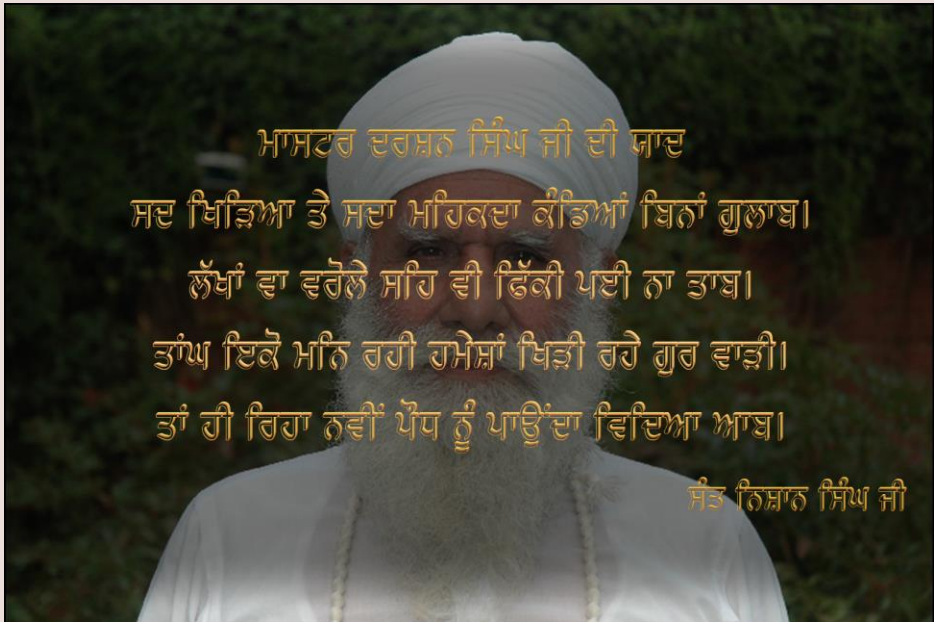
ਇਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਉਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਮੇਰੇ ਬਸ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਉਨਾਂ ਦੇ ਭੋਰੇ ਚੁੱਗ ਕੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹਾਰ ਵਾਂਗੂ ਸਜਾਇਆ ਹੈ। ਉਨਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਲਵਜ਼ ਹਨ।

ਉਨਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨਾਂ ਨਾਲ
ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਗਲਬਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ
ਰਹੇ ਸੀ, ਪਰ ਹੋਣੀ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦਾ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਹੀਰਾ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਖੋ ਲਿਆ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨਾਂ ਦੀ
ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਬਖਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ
ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ ਕਿ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਹੋਵੇ।

ਗਲਤੀ ਭੁੱਲ ਚੁਕ ਮਾਫ ਕਰਨੀ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚਾਨਾ

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਚਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼

ਮਾਸਟਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਤੁਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਮਰਜੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਅਧੂਰੀ ਪੜ ਦੇਣੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਪੂਰੀ ਤੁਕ ਦੱਸ ਦੇਣੀ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛਣਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੱਸ ਦੇਣਾ। ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੱਖੀ ਵੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਿਖਾਈ ਵੀ ਉਸੇ ਰੀਝ ਨਾਲ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਾਗੀ , ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਆਮ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਖਾਈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਲਗਭਗ ੮੦ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਖਾ ਦਿਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਹਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਖਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅਮੀਰ, ਕੋਈ ਆਮ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂਵਿਦਿਆਲਾ (ਜੀਵਨ ਨਗਰ) ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਕੈਡਮੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਥਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਿਲ ਹੈ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈਆਂ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਸਿਤਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੀ ਸਖਤ ਘਾਲਣਾ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਕੰਮ ਇਹ ਹਨ :-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਵਾਈ। ਜੋ ਹਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਜੀ।

ਹੁਣ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਸੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਛਪਵਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰ

ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੈਂਚੀ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਸੈਂਚੀ ਜਲਦ ਹੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ।

ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਖੋਜ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ , ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬਣੀ ਰਹੀ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਸੁਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਅਤਿ ਮਿਲਾਪੜੇ, ਮਿੱਠੇ ਬੋਲੜੇ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਹੱਸ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤਰ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਕੌੜਾ ਬੋਲ ਵੀ ਬੋਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਅੱਗੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਦਾ ਹੱਸਦੇ ਦੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਣਾ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਹੋ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਵੀ, ਜੇ ਬੰਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਏ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੰਦਾ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਤ

Master Darshan Singh Ji

Master Darshan Singh Ji was blessed by Sri Satguru Jagjit Singh who imparted knowledge about finer points of Gurbani to him, a rare opportunity which he learned with his heart.

He became a scholar, with immense knowledge about Sikh scriptures, Sri Aad Granth Sahib, Sri Dasam Granth Sahib and Bhai Gurdas Ji bani and others.

He was a gentle and noble person, with a saintly look and was admired by one and all. He was the go-to person for questions and advice about Gurbani.

He possessed a golden voice, and his recitals were universally admired by Namdharis and non-Namdharis alike.

His everlasting recitals on Gurbani – Sri Aad Granth Sahib, Sri Dasam Granth Sahib, Namdhari Nitnem are available on YouTube for everyone to learn and enjoy.

Master Darshan Singh Ji's recordings can be viewed on YouTube.

www.youtube.com/c/namdharimusic

or search Namdhari Music on YouTube